

Tadeusz Oracki

W związku z artykułem Stanisława Życińskiego o skarbcu katedry fromborskiej

---

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 79-80

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARTYKUŁY RECENZYJNE i POLEMIKI

Tadeusz Oracki

W związku z artykułem Stanisława Życińskiego o skarbcu katedry fromborskiej

Wykorzystywanie źródeł w historycznych badaniach naukowych nie należy do rzeczy łatwych. Sprawa komplikuje się, gdy mamy do czynienia z dawnymi tekstami rękopiśmiennymi, w których występują nazwiska osób i nazwy miejscowości. Jeśli brak opracowań, historyk jest zdany na własne siły. Trudno jednakże rozgrzeszyć autora, który przystępując do analizy rękopiśmiennego tekstu źródłowego pomija całkowicie dostępną literaturę przedmiotu, dopuszczając się zniekształcenia tekstu, podaje fałszywe daty i przekręcone nazwiska. Taki właśnie charakter ma artykuł Stanisława Życińskiego o skarbcu katedry fromborskiej¹.

Autorowi nie są znane zarówno bibliografie Fromborka², jak i podstawowe monografie dotyczące Warmii³. Uniknąłby wielu błędów, gdyby zajrzał do opracowań na temat katedry fromborskiej⁴ oraz do odpowiednich słowników biograficznych⁵. Co najmniej dziwny wydaje się fakt, że autor zajmujący się historią sztuki na Warmii, pomija całkowicie publikacje na temat mecenatu biskupów warmińskich⁶, a na dodatek zniekształca ich nazwiska i podaje nieścisłe daty sprawowania rządów w biskupstwie. Sięgnięcie do najnowszych opracowań na temat sztuki warmińskiej⁷ pozwoliłoby nie

1 S. Życiński, *Skarbiec katedry fromborskiej z roku 1785. Sztuka złotnicza*, Przegląd Zachodniopomorski, 1990, t. 5 (34), z. 4, ss. 137—149.

2 H. Keferstein, *Bibliografia Fromborka 1800—1960*, Komentarze Fromborskie, 1972, z. 4; teże, *Bibliografia Fromborka. Część 2 (1960—1970)*, ibidem, 1973, z. 5.

3 Zob. m.in. B. Leśnodorski, *Dominium Warmińskie (1243—1569)*, Poznań 1949; J. Obląk, *Historia diecezji warmińskiej*, Olsztyn 1959; A. Szorc, *Dominium warmińskie 1243—1772*, Olsztyn 1990; tenże, *Dzieje diecezji warmińskiej (1243—1991)*, Olsztyn 1991.

4 Zob. m.in. J. Sikorski, T. Piaskowski, *Frombork*, Olsztyn 1972; J. Obląk, *Katedra we Fromborku*, wyd. II, Olsztyn 1980 (właściwie: 1982).

5 *Altpreußische Biographie*, Bd. 1—4, Königsberg—Marburg a. L. 1941—1989; T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 1—2, Olsztyn 1984—1988.

6 Zob. m.in. prace J. Obląka: *Materiały do działalności kulturalnej Ignacego Krasickiego. O stosunku do sztuki i zbiorach artystycznych*, w: *Studia pomorskie*, t. 2, Wrocław 1957, ss. 401—431; *Działalność biskupów warmińskich w zakresie sztuki w połowie XVII wieku*, *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne*, 1964, t. 11, ss. 58—69; *Stosunek do nauki i sztuki biskupa warmińskiego Adama Stanisława Grabowskiego*, *Studia Warmińskie*, 1964, t. 1, ss. 7—56; *Sprawa inwentarza biskupstwa warmińskiego po przejściu Ignacego Krasickiego do Gniezna*, *Studia Warmińskie*, 1967, t. 4, ss. 5—33. Należy tu także przypomnieć artykuł K. Wróblewskiej, *Łukasz Watzenrode jako fundator dzieł sztuki*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1972, nr 1, ss. 149—157 oraz S. Achremczyka, *Uwagi o mecenacie kulturalnym biskupów warmińskich XVII i XVIII wieku*, ibidem, 1987, nr 1, ss. 3—23.

7 Zob. m. in.: T. Chrzanowski, *Przewodnik po zabytkowych kościołach północnej Warmii*, Olsztyn 1978; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, Seria nowa, t. 2, z. 1: *Województwo elbląskie. Braniewo, Frombork, Orneta i okolice*, oprac. M. Arszynski i M. Kutzner, Warszawa 1980 (rec.: A. Rzempoluch, *Sztuka Warmii w katalogu zabytków*, *Biuletyn Historii Sztuki*, 1983, nr 3—4); K. Szczepkowska-Naliwajek, *Złotnictwo gotyckie Pomorza Gdańskiego, Ziemi Chełmińskiej i Warmii*, Wrocław 1987. Zob. także cykl artykułów J. Piskorskiej pt. *Inwentarz ruchomych zabytków sztuki kościelnej Diecezji Warmińskiej*, *Studia Warmińskie*, 1973, t. 10, 1974, t. 11, 1977, t. 14, 1982, t. 19.

tylko skorygować różne nieścisłości, ale przede wszystkim poinformować czytelnika o aktualnym stanie rzybków opisywanych przez Życińskiego na podstawie inwentarza z roku 1785.

Przejdźmy do nieścisłości zawartych w artykule. Nie było na Warmii biskupa o nazwisku Łukasz von Allen (s. 138, 148). Wymieniony na s. 142 Stanisław Bużeński (a nie, jak podano na s. 145: Bużyński) był kanonikiem i dziekanem kapituły warmińskiej. Michał Dąbrowski — kanonik warmiński (s. 146) nigdy nie był biskupem (s. 148). Wymienieni przez autora kanonicy: Dziełżyński (s. 143) i Domuthl (s. 146) to w rzeczywistości kanonik i sufragan warmiński, Michał Erazm Działyński oraz kanonik Wawrzyniec Ludwik Demuth (Demut). Autor kilkakrotnie wymienia kanonika warmińskiego Ludwika Fantoniego (s. 138, 142, 143), ale informację tę należało uściślić, gdyż było dwóch kanoników o tym samym imieniu i nazwisku. Biskup Adam Stanisław Grabowski a nie Stanisław Grabowski (s. 141, 143) albo Stanisław Adam Grabowski (s. 146, 147) został biskupem warmińskim w 1741 a nie w 1740 r. (s. 141, 143, 145), poza tym zmarł w 1766 a nie w 1765 r., jak to podał autor (s. 141, 143, 145). Kanonik Wojciech Ludwik Grzymała nie był „kanclerzem warmińskim” (s. 143) lecz notariuszem biskupa warmińskiego, Andrzeja Chryzostoma Załuskiego oraz kustoszem kapituły warmińskiej. Kreczmer Eustachy (s. 143) występujący w źródłach także jako Kretzmer, był kanonikiem i dziekanem warmińskim. Zniekształcono nazwiska kanoników: Jana Jerzego Kunigka (s. 143, 146: Kunigh) oraz Zachariasza Szolca albo Scholza (s. 143: Szotc). Wymienieni przez autora kanonicy: Albert Nowicyski (s. 138) i Wojciech Nowicki (s. 147) — to jedna osoba: kanonik Wojciech Nowiejski (zm. 1664). Michał Radziejowski został kardynałem w 1686 r. a nie w 1667 r. (s. 140). Arcybiskup gnieźnieński Wacław Leszczyński był wcześniej biskupem warmińskim. Prawda, że zmarł w 1666 r., ale nie jako biskup warmiński (s. 144, 145) lecz arcybiskup gnieźnieński. Na s. 147 autor wymienia „biskupa Szembeka”, należało podać imiona, gdyż w XVII—XVIII w. aż ośmiu biskupów polskich nosiło to nazwisko. Mikołaj Szyszkowski został biskupem warmińskim w 1633 r. (jak to podano prawidłowo na s. 143, 145 i 146), a nie w 1635 (s. 138). Autor wymienia kanonika Zagórnego (s. 145) z pominięciem imion, tymczasem było dwóch kanoników o tym nazwisku: Andrzej (zm. 1634) oraz Andrzej Józef (zm. 1690).

Irytujące jest ciągle przekręcanie imion biskupów warmińskich, o czym już częściowo wspomniano. Stanisław Zbąski (s. 144, 147) to biskup Jan Stanisław Zbąski. Tylko raz podał autor poprawnie imiona biskupa Krzysztofa Andrzeja Jana Szembeka (s. 141), natomiast aż czterokrotnie przestawił kolejność imion (s. 139, 144, 145), poza tym został on biskupem w 1724 a nie w 1723 r. (s. 139, 144). Wzmiankowany w tekście Henryk Sornbaum (s. 144) to prawdopodobnie biskup warmiński Henryk Sorbom. Nie wiadomo o kogo chodzi, gdy autor wymienia kanonika Bafy (s. 143) i sekretarza Piotra Scatosa (s. 142).

Wymienieni przez autora biskupi i kanonicy warmińscy — hojni fundatorzy zbiorów sakralnych, które znalazły się w skarbcu fromborskim — byli często mecenasami sztuki na Warmii i zapisali się na trwałe w dziejach kultury. Już chociażby z tego tytułu należy im się godne miejsce w dziejach sztuki polskiej i europejskiej.

Trzeba wyrazić ubolewanie, że tej oczywistej prawdy nie uświadomił sobie autor artykułu, który z zadziwiającą niekompetencją i beztroską przystąpił do opracowania tak ważnego dla historyków sztuki dokumentu, jakim jest inwentarz skarbcza katedry fromborskiej, znajdujący się w Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie.